

Eğitim Yapıları ve Tasarımı

Editör: Selda AL ŞENSOY

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Selda AL ŞENSOY

EĞİTİM YAPILARI VE TASARIMI

ISBN 978-605-037-058-4

DOI 10.14527/9786050370584

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Aralık 2019, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi
Kapak Görseli: Cemal Emden

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitim konusu tüm ülkelerin ve toplumların geleceği için büyük bir önem taşımaktadır. Böyle önemli bir alanda hem ortaya çıkan sorunları çözmek hem de eğitim kalitesini artırmak için sürekli bir arayış söz konusudur. Eğitim bireylerin kişiliklerini şekillendirerek bilişsel, fiziksel, sosyal ve kültürel açılardan gelişimine katkı sağlamakla birlikte toplumların kalkınmasında oynadığı etkin rol ile sosyal ilerlemenin de temelini oluşturmaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği eğitim kurumları ise toplumsal hedefin en güçlü göstergelerindedir.

Gelişen teknoloji ile birlikte birçok disiplinde olduğu gibi eğitim alanında da değişimler meydana gelmekte, geleneksel eğitim sistemlerinin yerini öğrenci merkezli modern eğitim yaklaşımları almaktadır. Geleneksel eğitim yapıları modern öğretim ve öğrenme yöntemlerini destekleyecek şekilde tasarlanmamıştır. Bu nedenle de eğitim sistemindeki değişimlere bağlı olarak eğitim yapılarıyla ilgili birtakım yeni gereksinimler ortaya çıkmıştır. Yeni nesil bireylerin değişen ve artan ihtiyaçları nedeniyle, fiziksel koşulları ne olursa olsun her mekanda eğitimin gerçekleştirilebileceği inancı etkisini giderek kaybederken; mekanın öğrenme üzerindeki etkilerini dikkate alan araştırmaların ve okul tasarımlarının sayısı hızla artmaktadır.

Toplumunu oluşturan bireylerin sağlıklı ilişkiler kurup sosyalleşebilmesi, zihinsel ve fiziksel gelişimi için aldıkları eğitim kadar eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yapıların da büyük önem kazandığı günümüzde, eğitim yapılarıyla ilgili ülkemizde kapsamlı bir kitabın olmayışı bu yapının ortaya çıkışındaki en büyük etkidir. Her biri alanında uzman kişiler tarafından ele alınan 25 bölümden oluşan bu yapı; çok çeşitli disiplinlerdeki araştırmacı görüşleri, incelemeler, istatistikler, durum değerlendirmeleri ve örnek analizlerinden oluşmaktadır. Yaptığı eğitim yapıları tasarımı ile dünya genelinde tanınan Mimar Herman Hertzberger ile gerçekleştirilen bir röportaj da kitap içerisinde yer almaktadır. Kitap mekan ve öğrenme ilişkisi, Türkiye'deki eğitim yapısı mimarisinin tarihsel gelişimi, ışık-renk, akustik-gürültü, mekânsal organizasyon-donatı, alan ve yer seçimi, dijital öğrenme ve sanal mekan, ekoloji-sürdürülebilirlik, öğrenme ortamları tasarımları, evrensel tasarım, kullanıcı katılımlı tasarım, şeffaflık, esneklik, sosyalleşme, sembolik değer vb. eğitim yapılarıyla ilgili çeşitli konuları içermektedir.

Bu bağlamda eser, eğitimcilerden, eğitim ile ilgili yöneticilere/politikacılara, mimarlara, iç mimarlara, peyzaj mimarlarına, mühendislere, mimarlık öğrencilere, okul çağında çocuğu olanlara, kısacası daha güçlü bir eğitim ortamı geliştirmek isteyen herkese ortak bir tasarım dili sunmaktadır.

Gerek akademik anlamda gerek uygulama alanında oldukça faydalı olacağı düşünölen bu yapıtın hazırlanmasında katkısı olan bütün bölüm yazarlarına, eğitim hayatım boyunca bana emek veren bütün öğretmenlerime, uzun zamandır hayalini kurduğum bu kitabın literatüre kazandırılması düşöncesini gerçeğe dönüştürmemde beni destekleyen aileme ve yakın çevreme, Herman Hertzberger röportajına katkılarından ötürü Fatma Karadeniz ve Hacer Karadeniz'e, editörlük konusunda beni yalnız bırakmayan sevgili eşim Fatih Şensoy'a teşekkür ederim.

Bütün çocukların içindeki potansiyeli ortaya çıkarabileceği mekanlarda eğitim görmeleri dileğiyle...

Dr. Öğr. Üyesi Selda AL ŞENSOY

Aralık 2019

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Selda AL ŞENSOY

1. Bölüm: Eğitim Yapılarından Öğrenmek

Prof. Dr. Celal Abdi GÜZER - Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Lale ÖZGENEL - Orta Doğu Teknik Üniversitesi

2. Bölüm: Herman Hertzberger İle Mekân ve Öğrenme Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Selda AL ŞENSOY - Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

3. Bölüm: Öğrenme Teorilerinin Okul Yapılarının Mimarisine Yansımaları

Doç. Dr. Onur ERMAN - Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Gülden GÜMÜŞBURUN AYALP - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

4. Bölüm: Yeni Nesil Öğrenme Ortamlarının Eğitim Yaklaşımları Bağlamında Tasarlanması

Dr. Öğr. Üyesi Serhat ANIKTAR - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

5. Bölüm: Sanal Mekân ve Dijital Öğrenme

Dr. Öğr. Üyesi Sakine ÖNGÖZ - Trabzon Üniversitesi

6. Bölüm: Antik Dönemde Eğitim ve Okul Yapıları Üzerine

Doç. Dr. Mustafa KOÇAK - Antalya Bilim Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serap ERKOÇ - Anadolu Üniversitesi

7. Bölüm: Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları

Dr. Öğr. Üyesi Serkan KILIÇ - Akdeniz Üniversitesi

Ali GERENGİ - Anadolu Üniversitesi

8. Bölüm: Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları

Dr. Sibel YARAR - Sanat Tarihçisi

9. Bölüm: Eğitim Yapılarının Tarihsel Gelişimi

Doç. Dr. Onur ERMAN - Çukurova Üniversitesi

10. Bölüm: Eğitim Alanları ve Yer Seçimi İlkeleri

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YILMAZ BAYRAM - Karadeniz Teknik Üniversitesi

- 11. Bölüm: Eğitim Yapılarında Mekânsal Organizasyon ve Donatı**
Prof. Dr. Kemal YILDIRIM - Gazi Üniversitesi
- 12. Bölüm: Eğitim Mekânlarında Işık ve Renk**
Prof. Dr. M. Lütfi HİDAYETOĞLU - Selçuk Üniversitesi
- 13. Bölüm: Eğitim Yapılarının Gürültü Kontrolü ve Mimari Akustik Açısından Tasarım İlkeleri**
Doç. Dr. Mustafa KAVRAZ - Karadeniz Teknik Üniversitesi
- 14. Bölüm: Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamında Eğitim Yapıları Tasarımı**
Dr. Öğr. Üyesi Esra LAKOT ALEMDAĞ - Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
- 15. Bölüm: Eğitim Yapılarında Sağlıklı Malzeme Seçimi**
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KÜÇÜKTÜVEK - Antalya Bilim Üniversitesi
- 16. Bölüm: Herkes İçin Eğitim ve Evrensel Tasarım Odaklı Okullar**
Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI - Karadeniz Teknik Üniversitesi
- 17. Bölüm: Eğitim Yapılarında Saydamlık**
Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
- 18. Bölüm: Eğitim Yapıları Tasarımında Esneklik Yaklaşımları**
Doktora Öğrencisi Fatma Betül KÜNYELİ - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Murat Çağlar BAYDOĞAN - Erciyes Üniversitesi
- 19. Bölüm: Eğitim Mekanlarının Sosyal Gücü Üzerine**
Arş. Gör. Sümeyye Aybike TÜRK - Karadeniz Teknik Üniversitesi
- 20. Bölüm: Mimarlık ve Sembolizm İlişkisi: Türk Eğitim Yapılarında Sembolizm**
Prof. Dr. Ayşe SAĞSÖZ - Antalya Bilim Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Uğur KAHRAMAN - Antalya Bilim Üniversitesi
Arş. Gör. Yaren ŞEKERCİ - Antalya Bilim Üniversitesi
- 21. Bölüm: School Buildings, Spatial Knowledge and Children Participation**
Dr. Odeta MANAHASA - Epoka University
Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY - Istanbul Technical University

**22. Bölüm: Öğrenci Odaklı Eğitim Yapısı Tasarımı: Çukurova Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi Tasarım Stüdyoları Örneği**
Doç. Dr. Altay ÇOLAK - Çukurova Üniversitesi

23. Bölüm: Okul Öncesi Eğitimi İçin Etkili Mekan Tasarımı
Dr. Öğr. Üyesi Shirin IZADPANAHA - Antalya Bilim Üniversitesi
Doç. Dr. Kağan GÜNÇE - Doğu Akdeniz Üniversitesi
Arş. Gör. Yaren ŞEKERCİ - Antalya Bilim Üniversitesi

24. Bölüm: Çok Yönlü Okul Bahçesi Peyzaj Tasarımı ve Planlama Kriterleri
Dr. Öğr. Üyesi Hüccet VURAL - Bingöl Üniversitesi

**25. Bölüm: Dış Mekan Öğrenme Ortamının Çocukların
Gelişimlerine Katkısı**
Doç. Dr. Buket ÖZDEMİR IŞIK - Avrasya Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v
1. Bölüm: Eğitim Yapılarından Öğrenmek.....	1
2. Bölüm: Herman Hertzberger İle Mekân ve Öğrenme Üzerine.....	31
3. Bölüm: Öğrenme Teorilerinin Okul Yapılarının Mimarisine Yansıması	53
4. Bölüm: Yeni Nesil Öğrenme Ortamlarının Eğitim Yaklaşımları Bağlamında Tasarlanması.....	77
5. Bölüm: Sanal Mekân ve Dijital Öğrenme.....	101
6. Bölüm: Antik Dönemde Eğitim ve Okul Yapıları Üzerine.....	129
7. Bölüm: Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları	153
8. Bölüm: Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları	173
9. Bölüm: Eğitim Yapılarının Tarihsel Gelişimi.....	207
10. Bölüm: Eğitim Alanları ve Yer Seçimi İlkeleri.....	223
11. Bölüm: Eğitim Yapılarında Mekânsal Organizasyon ve Donatı.....	241
12. Bölüm: Eğitim Mekânlarında Işık ve Renk.....	267
13. Bölüm: Eğitim Yapılarının Gürültü Kontrolü ve Mimari Akustik Açısından Tasarım İlkeleri	299
14. Bölüm: Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamında Eğitim Yapıları Tasarımı.....	325

15. Bölüm: Eğitim Yapılarında Sağlıklı Malzeme Seçimi	353
16. Bölüm: Herkes İçin Eğitim ve Evrensel Tasarım Odaklı Okullar	373
17. Bölüm: Eğitim Yapılarında Saydamlık.....	411
18. Bölüm: Eğitim Yapıları Tasarımında Esneklik Yaklaşımları.....	441
19. Bölüm: Eğitim Mekânlarının Sosyal Gücü Üzerine	473
20. Bölüm: Mimarlık ve Sembolizm İlişkisi: Türk Eğitim Yapılarında Sembolizm.....	495
21. Bölüm: School Buildings, Spatial Knowledge and Children Participation	517
22. Bölüm: Öğrenci Odaklı Eğitim Yapısı Tasarımı: Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Tasarım Stüdyoları Örneği.....	533
23. Bölüm: Okul Öncesi Eğitimi İçin Etkili Mekân Tasarımı.....	547
24. Bölüm: Çok Yönlü Okul Bahçesi Peyzaj Tasarımı ve Planlama Kriterleri.....	579
25. Bölüm: Dış Mekân Öğrenme Ortamının Çocukların Gelişimlerine Katkısı.....	609
Yazarlar Hakkında	621

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1.....	3
Şekil 1.2.....	5
Şekil 1.3.....	6
Şekil 1.4.....	7
Şekil 1.5.....	9
Şekil 1.6.....	10
Şekil 1.7.....	11
Şekil 1.8.....	12
Şekil 1.9.....	12
Şekil 1.10.....	14
Şekil 1.11.....	15
Şekil 1.12.....	16
Şekil 1.13.....	17
Şekil 1.14.....	18
Şekil 1.15.....	21
Şekil 1.16.....	23
Şekil 1.17.....	26
Şekil 1.18.....	26
Şekil 1.19.....	27
Şekil 2.1.....	32
Şekil 2.2.....	35
Şekil 2.3.....	36
Şekil 2.4.....	36
Şekil 2.5.....	37
Şekil 2.6.....	37
Şekil 2.7.....	38
Şekil 2.8.....	40
Şekil 2.9.....	40
Şekil 2.10.....	41
Şekil 2.11.....	42
Şekil 2.12.....	42
Şekil 2.13.....	43
Şekil 2.14.....	45
Şekil 2.15.....	48
Şekil 2.16.....	49
Şekil 2.17.....	51
Şekil 3.1.....	60
Şekil 3.2.....	61
Şekil 3.3.....	66
Şekil 3.4.....	70

Şekil 3.5.....	71
Şekil 4.1.....	80
Şekil 4.2.....	81
Şekil 4.3.....	83
Şekil 4.4.....	84
Şekil 4.5.....	84
Şekil 4.6.....	86
Şekil 4.7.....	87
Şekil 4.8.....	88
Şekil 4.9.....	91
Şekil 4.10.....	94
Şekil 5.1.....	104
Şekil 5.2.....	105
Şekil 5.3.....	105
Şekil 5.4.....	106
Şekil 5.5.....	106
Şekil 5.6.....	108
Şekil 5.7.....	111
Şekil 5.8.....	112
Şekil 5.9.....	113
Şekil 5.10.....	115
Şekil 5.11.....	117
Şekil 5.12.....	118
Şekil 5.13.....	120
Şekil 5.14.....	120
Şekil 5.15.....	121
Şekil 6.1.....	133
Şekil 6.2.....	134
Şekil 6.3.....	136
Şekil 6.4.....	137
Şekil 6.5.....	140
Şekil 6.6.....	141
Şekil 6.7.....	141
Şekil 6.8.....	143
Şekil 6.9.....	143
Şekil 6.10.....	147
Şekil 7.1.....	154
Şekil 7.2.....	155
Şekil 7.3.....	157
Şekil 7.4.....	158
Şekil 7.5.....	158

Şekil 7.6.....	158
Şekil 7.7.	160
Şekil 7.8.	160
Şekil 7.9.....	161
Şekil 7.10.....	161
Şekil 7.11.....	162
Şekil 7.12.....	163
Şekil 7.13.....	164
Şekil 7.14.	164
Şekil 7.15.....	165
Şekil 7.16.....	165
Şekil 7.17.....	167
Şekil 8.1.....	177
Şekil 8.2.....	179
Şekil 8.3.....	179
Şekil 8.4.	180
Şekil 8.5.....	180
Şekil 8.6.....	188
Şekil 8.7.....	188
Şekil 8.8.	188
Şekil 8.9.....	188
Şekil 8.10.	189
Şekil 8.11.....	190
Şekil 8.12.....	190
Şekil 8.13.....	190
Şekil 8.14.....	192
Şekil 8.15.....	192
Şekil 8.16.....	193
Şekil 8.17.....	193
Şekil 8.18.....	195
Şekil 8.19.....	195
Şekil 8.20.....	196
Şekil 8.21.....	197
Şekil 8.22.....	199
Şekil 8.23.....	199
Şekil 9.1.....	209
Şekil 9.2.....	210
Şekil 9.3.....	211
Şekil 9.4.....	212
Şekil 9.5.	213
Şekil 9.6.....	215

Şekil 9.7.....	216
Şekil 9.8.....	219
Şekil 9.9.....	220
Şekil 10.1.....	227
Şekil 10.2.....	235
Şekil 12.1.....	285
Şekil 12.2.....	290
Şekil 12.3.....	291
Şekil 12.4.....	291
Şekil 13.1.....	308
Şekil 13.2.....	309
Şekil 13.3.....	309
Şekil 13.4.....	310
Şekil 13.5.....	311
Şekil 13.6.....	312
Şekil 13.7.....	313
Şekil 13.8.....	314
Şekil 13.9.....	315
Şekil 13.10.....	316
Şekil 13.11.....	317
Şekil 13.12.....	318
Şekil 13.13.....	318
Şekil 13.14.....	319
Şekil 13.15.....	320
Şekil 14.1.....	329
Şekil 14.2.....	332
Şekil 14.3.....	338
Şekil 14.4.....	340
Şekil 14.5.....	341
Şekil 14.6.....	341
Şekil 14.7.....	343
Şekil 14.8.....	344
Şekil 14.9.....	344
Şekil 14.10.....	346
Şekil 14.11.....	347
Şekil 14.12.....	347
Şekil 15.1.....	355
Şekil 15.2.....	356
Şekil 15.3.....	359
Şekil 15.4.....	361
Şekil 15.5.....	362

Şekil 15.6.....	363
Şekil 15.7.....	364
Şekil 15.8.....	365
Şekil 16.1.....	384
Şekil 16.2.....	386
Şekil 16.3.....	388
Şekil 16.4.....	389
Şekil 16.5.....	391
Şekil 16.6.....	392
Şekil 16.7.....	394
Şekil 16.8.....	397
Şekil 16.9.....	398
Şekil 16.10.....	400
Şekil 16.11.....	401
Şekil 16.12.....	403
Şekil 16.13.....	405
Şekil 17.1.....	413
Şekil 17.2.....	414
Şekil 17.3.....	416
Şekil 17.4.....	417
Şekil 17.5.....	419
Şekil 17.6.....	421
Şekil 17.7.....	422
Şekil 17.8.....	424
Şekil 17.9.....	425
Şekil 17.10.....	425
Şekil 17.11.....	426
Şekil 17.12.....	428
Şekil 17.13.....	430
Şekil 17.14.....	432
Şekil 17.15.....	433
Şekil 17.16.....	435
Şekil 17.17.....	436
Şekil 18.1.....	444
Şekil 18.2.....	445
Şekil 18.3.....	445
Şekil 18.4.....	447
Şekil 18.5.....	448
Şekil 18.6.....	448
Şekil 18.7.....	456
Şekil 18.8.....	459

Şekil 18.9.....	460
Şekil 18.10.....	461
Şekil 18.11.....	462
Şekil 18.12.....	463
Şekil 18.13.....	464
Şekil 18.14.....	466
Şekil 18.15.....	467
Şekil 19.1.....	479
Şekil 19.2.....	480
Şekil 19.3.....	480
Şekil 19.4.....	481
Şekil 19.5.....	482
Şekil 19.6.....	482
Şekil 19.7.....	484
Şekil 19.8.....	484
Şekil 19.9.....	485
Şekil 19.10.....	485
Şekil 19.11.....	486
Şekil 19.12.....	486
Şekil 19.13.....	487
Şekil 19.14.....	487
Şekil 19.15.....	489
Şekil 19.16.....	489
Şekil 19.17.....	490
Şekil 19.18.....	490
Şekil 20.1.....	498
Şekil 20.2.....	500
Şekil 20.3.....	502
Şekil 20.4.....	505
Şekil 20.5.....	506
Şekil 20.6.....	507
Şekil 20.7.....	508
Şekil 20.8.....	509
Şekil 20.9.....	510
Şekil 20.10.....	511
Şekil 20.11.....	512
Şekil 20.12.....	513
Figure 21.1.....	521
Figure 21.2.....	521
Figure 21.3.....	523
Figure 21.4.....	526

Figure 21.5.....	527
Figure 21.6.....	528
Figure 21.7.....	529
Figure 21.8.....	530
Şekil 22.1.....	535
Şekil 22.2.....	536
Şekil 22.3.....	537
Şekil 22.4.....	538
Şekil 22.5.....	539
Şekil 22.6.....	539
Şekil 22.7.....	540
Şekil 22.8.....	541
Şekil 22.9.....	542
Şekil 22.10.....	543
Şekil 22.11.....	543
Şekil 22.12.....	544
Şekil 23.1.....	550
Şekil 23.2.....	551
Şekil 23.3.....	552
Şekil 23.4.....	553
Şekil 23.5.....	554
Şekil 23.6.....	554
Şekil 23.7.....	556
Şekil 23.8.....	556
Şekil 23.9.....	557
Şekil 23.10.....	558
Şekil 23.11.....	559
Şekil 23.12.....	560
Şekil 23.13.....	561
Şekil 23.14.....	562
Şekil 23.15.....	562
Şekil 23.16.....	564
Şekil 23.17.....	573
Şekil 24.1.....	591
Şekil 24.2.....	597
Şekil 25.1.....	613
Şekil 25.2.....	613
Şekil 25.3.....	614
Şekil 25.4.....	614
Şekil 25.5.....	615

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1.....	89
Tablo 10.1.....	229
Tablo 10.2.....	229
Tablo 10.3.....	230
Tablo 10.4.....	230
Tablo 10.5.....	231
Tablo 10.6.....	233
Tablo 10.7.....	235
Tablo 11.1.....	259
Tablo 11.2.....	260
Tablo 12.1.....	270
Tablo 12.2.....	271
Tablo 12.3.....	280
Tablo 13.1.....	304
Tablo 13.2.....	304
Tablo 13.3.....	305
Tablo 13.4.....	306
Tablo 13.5.....	306
Tablo 13.6.....	306
Tablo 13.7.....	307
Tablo 13.8.....	314
Tablo 13.9.....	319
Tablo 14.1.....	333
Tablo 14.2.....	334
Tablo 14.3.....	335
Tablo 18.1.....	453
Tablo 20.1.....	501
Table 21.1.....	525
Tablo 24.1.....	594
Tablo 24.2.....	595
Tablo 24.3.....	596
Tablo 25.1.....	616

1. BÖLÜM

EĞİTİM YAPILARINDAN ÖĞRENMEK

Prof. Dr. Celal Abdi GÜZER - Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Lale ÖZGENEL - Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Giriş

Türkiye’de bir ‘eğitim ve eğitim yapıları sorunsalı’ olduğu gerçeği Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte ülke gündemine gelir. Onlarca bilimsel toplantıda ve Eğitim Kurultayı’nda konu farklı disiplinler tarafından ele alınmıştır. Bu sorunsal, özellikle eğitim yapılarının niteliği ve elde edilme biçimleri gibi konular bazında mimarlık ortamında da sıklıkla dile getirilir. Mimarlar Odası’nın 1978 tarihli bir görüşünde devlet eliyle yapılan okullar için belirtildiği gibi bu sorunsalın çözülememesi ve süreklilik kazanmasının temel nedenleri arasında “eğitim yapılarının üretimi için karar, kararın mimari biçimlenişi, mimari biçimin somutlaştırılması, inşaa safhası, ve üretilen yapının kullanılması” gibi güncelliğini günümüzde de sürdüren tespitler var [1]. Ancak bugünün dünyasında eğitim gerek amaç ve politika gerekse yapı ve fiziki çevre olarak başka anlayış ve kabullere evrildi [2]. Özellikle Batı dünyasında eğitim, teknoloji, bilgi ve dijital devrimler sonrası oluşan yeni bilgi ve beceri edinme yaklaşımları ile yeni boyutlar kazandı, bu gelişmeler okul yapıları ve eğitim mekanlarının tasarımını da etkiledi.

Eğitim yapıları bir yandan eğitimin altyapısını oluştururken öte yandan eğitilen kişilerin biçimlenişine, çevresel beğeni tercihlerinin oluşmasına, sosyal ve kültürel ilişkilerinin gelişmesine yönelik temel girdilerden birini oluşturuyor. Bu nedenle nitelikli eğitim çevreleri bir yandan çevre konusunda eleştirel kültüre sahip bir gençliğin yetiştirilmesi öte yandan eğitim ortamının ve önceliklerinin yeniden yapılandırılması konusunda yaşamsal bir işlev üstleniyor. Böyle bakıldığında günümüz dünyası ve onun getirdiği dönüşümler içinde eğitim yapılarını kentin bir simülasyon ortamı olarak görmek, kentsel yaşamın ve kent kültürünün süreklilik içinde var olduğu bir alt yaşam ortamı olarak algılamak zorundayız. Şüphesiz nitelikli bir eğitim yapısı iyi bir eğitimi garanti etmek için tek başına yeterli olma-

dığı gibi bunun tersi de geçerlidir. Tarih içinde, hemen her alanda çok zor ve kısıtlı olanaklarla yetişen, iyi eğitim almış, çok başarılı kişiler yer alır.

Türkiye'nin yayıldığı geniş coğrafya, bu coğrafya içindeki kültürel, sosyal ve ekonomik farklılaşmalar gözetildiğinde doğal olarak, zaman zaman uç noktada farklılıklar içeren eğitim yapılarını ve ortamlarını barındırmaktadır. Buna ek olarak TÜİK 2017 verilerine göre “son yüzde 20” olarak adlandırılan en zengin kesimin gelirin, yüzde 47,4'ünü aldığı böylelikle Türkiye'nin 34 Avrupa ülkesi içinde gelir dağılımı eşitsizliği sıralamasında ikinci sırada yer aldığı anımsandığında bu yapının pek çok alanda olduğu gibi eğitim ortamına ve eğitim yapılarına yansıtacağı da görülmektedir.¹ Türkiye, ayrıcalıklı olanaklarla donatılmış özel okullardan kendi içinde büyük standart farkları barındıran devlet okullarına ve bu ortamlardaki eğitime alternatif olabilecek dersane türevi kurumlara varan büyük bir çeşitlilik barındırıyor. Benzer biçimde yükseköğretim aşamasında da köklü devlet üniversitelerinden hızla açılmış, gerek eğitim gerekse eğitici altyapısında eksikler barındıran yeni kuşak devlet üniversitelerine, güçlü vakıf üniversitelerinden, üniversite kavramının gerektirdiği kurumsal ve fiziksel altyapıya sahip olmayan vakıf okullarına varan çok çeşitli standartta eğitim kurumu bir arada yer alıyor.

Eğitim alanında gözlenen bu geniş çeşitlilik eğitimin altyapısını oluşturan eğitim yapılarına da yansımakta, eğitim büyüklük, standart, mimari anlayış ve tipoloji bazında birbirinden farklılık gösteren çok farklı ortamlarda sürdürülmektedir.

Bu yazı, eğitim yapılarının ve ortamlarının tasarımı üzerine, uygulanmış çeşitli eğitim yapıları üzerinden bir tartışma ve değerlendirme zemini oluşturmayı amaçlıyor. Örnekler bazında çeşitli temalar ön plana çıkarılıyor. Şüphesiz ki, bu temaların pek çoğunun burada ele alınan tüm örnekler için de tartışılabilir ve geçerli olduğu göz ardı edilmiyor. Örneklenen yapılar arasında üniversite yapıları ve ilköğretim okulları gibi farklı eğitim kademelerini, araştırma merkezi gibi özelleşmiş eğitim alanlarını temsil eden projeler ve/veya özel okul ve devlet okulu gibi farklı kurumsal yapılar tarafından gerçekleştirilmiş uygulamalar yer alıyor. Projelerin bir kısmının yazarların kendi okudukları okullar, bir bölümünün de konsept ve mimari tasarımının yazarlar tarafından gerçekleştirilen yapılar olması, bu yapıların tasarım süreci içinde öncelikli, önemli ve yönlendirici olan düşünce, tartışma ve yaklaşımları ilk ağızdan aktarma fırsatı sunuyor. Böyle bakıldığında bu yazı Türkiye ortamında farklı temsiliyet değerleri barındıran, farklı kavram ve önceliklerle öne çıkan eğitim yapılarını anlamak, eğitim yapılarının tasarımında belirleyici olan kavram ve öncelikleri örnekler üzerinden tartışmak için bir zemin oluşturuyor.

1 Türkiye'de gelir dağılımı 2017:TÜİK (P80/P20 oranı, 7.5).

1.1. Çankaya İlkokulu - Ölçek/Az'ın Çokluğu

Bu yazının yazarlarından Celal Abdi Güzer Çankaya İlkokulu'na 1967 yılında başladı. Okul yapısı o gün Türkiye ortamında görülen ilkokul yapılarına benzemeyen tek katlı ve prefabrik iki ayrı yapıdan oluşuyordu. İki ayrı kotta düzenlenmiş bağımsız binaların metal makaslı bir çatısı, her türlü etkinliğe olanak tanıyan geniş dolaşım alanları vardı. Okul, güneyde eski bir bağevinin bahçesi, batıda İnönü Köşkü'nün bahçesi, doğuda o zaman dere yatağı olan Seymenler Parkı, kuzeyde ise Belediye'ye ait çamlık alanla sarılı idi. Yapı içinde farklı yaş guruplarına ayrılmış, iki ayrı seviyede okulu bağlayan dış merdiven dışında hiçbir merdiven yer almıyordu. Sıra ve masalar da diğer okullarinkine benzemiyordu. Her öğrencinin gereğinde ortak etkinlik alanlarına taşıdığı bir sandalyesi, metal çubuklardan bükülerek ayak ve çanta yeri oluşturulmuş masaları vardı (Şekil 1.1). Zaman içinde bu okulun aslında bir geçiş yapısı olarak düşünüldüğü, ilerde yapılacağı varsayılan daha büyük ve alışıldık bir okul yapısı gerçekleştirilene kadar hızlı, basit ve ucuz bir çözüm olarak gündeme geldiği bilgisine erişildi. Gerçekten de 1993 yılında burada anlatılan okul yıkılarak yerine Türkiye'de kurumsal eğitim yapılarında görmeye daha çok alıştığımız, kısmen tipolojik bir okul yapısı geldi.

Şekil 1.1. Çankaya İlkokulu [3]

Yaklaşık 30 sene hizmet veren, büyük olasılıkla askerlerin kullandığı prefabrik yapılardan oluşan bu eski okul aslında, belki de koşulların getirdiği kısıt ve sınırlamalar nedeni ile okul yapılarında kolay yakalanamayacak birçok değeri temsil ediyordu. Bir yandan bugünün ulaştığı kentsel büyüklükler ve nüfus yoğunluğu öte yandan her şeyin önüne geçen bir verimlilik kaygısı ve giderek tektipleşen standartlar yeni olanakların önünü açarken bazı değerlerin de aşınmasını getirir

oldu. Bu aşınma düşük yoğunluklu, dış mekan ve yeşile ağırlık tanıyan bir eğitim ortamının giderek yok olmasına yol açtı. Benzer biçimde göz ardı edilen bir diğer konu da topografya, doğa ve yakın çevre ile kurulan anlamlı ilişki ve bu ilişki üzerinden süreklilik ilişkisi kurulabilecek özgün bir çevrenin, her şeyden önce, öğrencilerin aidiyet hissini güçlendiriyor olması. Tesadüfen oluşmuş olsa da çok basit, küçük ölçekli yapılaşmalarla oluşan eğitim ortamı bir yandan öğrenci ölçeğine öte yandan alışılmadık mekansal deneyimlere olanak tanıyabiliyor. Çankaya İlkokulu eski yapısının her şeyden çok öğrettiği de bu yalın, abartılı olmayan, açık alanı ve yeşili öne alan, kimliğini vurgulamak için abartılı biçim ve ölçeklerden medet ummayan yapının aslında bu özellikleri ile özgün bir mimarlığı temsil edebileceği.

1.2. Atatürk Anadolu Lisesi (Dışkapı Yerleşkesi-Altındağ) - Tip Proje'nin Sınırları

Benzer biçimde Celal Abdi Güzer'in ortaokul ve lise yıllarında okuduğu Ankara Atatürk Anadolu Lisesi zaman içinde Türkiye'de eğitim ortamının belirleyici unsurlarından biri haline gelen "Anadolu Lisesi" denemesinin ilk örneklerinden biri. Güzer, bu okulun sınavla seçilmiş ilk mezunları arasında yer alıyor. Daha sonra Beştepe mahallesine taşınarak binalarını başka bir Anadolu Lisesine bırakan okul özenle seçilmiş öğrencileri ve taşıdığı iddia ile neredeyse çelişecek bir fiziksel altyapıya sahipti. Sert zemini, yapılarla ilişkisi ve ölçeği nedeni ile ne avlu ne de bahçe olamayan bir açık alanın iki yanında yer alan benzer iki blok, eğitim bloğu ve yatakhane olarak hizmet veriyordu. Yatakhane bloğunun en önemli farklarından biri camlarının içerden dışarıyı, dışardan da içeriye rahat göremeyecek bantlar biçimde üst kotlarda yer alması idi. Türkiye'nin her yerinde uygulanmak üzere tasarlanmış ve bu nedenle hemen hiçbir yerle aidiyet ilişkisi kuramayan bu iki yapı dış mekana noktasal olarak açılıyor, tip proje olarak tasarlandığı için içinde yer aldığı arsanın yapısından bağımsız olarak blok içinde bir yarım kat ilişkisi sergiliyor, bu nedenle bir bölümü gömük kalırken öbür bölümü de dış mekana merdiven yardımı ile açılıyordu. Yakın çevresinden önce bir duvar sonra da onun üzerinde yer alan demir parmaklıkla izole edilen yapı kentin, ya da mahallenin parçası olmaya çalışmıyor, bir dış mekan sürekliliği oluşturmuyordu. Yapının yönelmesi önceden kestirilemediği için iki cephe de birbirinin benzeri idi (Şekil 1.2). Türkiye'nin herhangi bir yerindeki herhangi bir eğitim kurumunda okuyor olma hissi yapı ile bir aidiyet ve temsiliyet ilişkisi kurmanın ve yapıyı sahiplenmenin önüne geçiyordu. Bu tipolojik var oluş yapısının mobilyalarından rengine tüm bileşenlerine yansımıştı.

Şekil 1.2. Atatürk Anadolu Lisesi (Dışkapı Yerleşkesi-Altındağ) [4]

Bütün bu olumsuzluklara karşın Ankara Atatürk Anadolu Lisesi ilk mezunlarından başlayarak özellikle üniversite seçme sınavlarında olağanüstü başarılarla anıldı. Bu durum her ne kadar eğitim ile fiziksel ortam arasındaki ilişkiyi çok boyutlu olarak sorgulanabilir kılsa ve yapısal kalitenin nitelikli bir eğitim için zorunluluk olmadığını gösterse de ilk mezunların yıllar içinde kolektif olarak yazdıkları “Yarışın İlk Atları” kitabı, yapısal altyapı ve eğitim sisteminin sınavlara dayalı sistem içinde başarılı sonuçlar almasına rağmen sosyal, kültürel ve sanatsal açıdan gelişime dair ciddi sorunlar barındırdığına yönelik sorgulamalar içeriyor. Öte yandan tipolojik yaklaşım ve tektipleşme sadece yapı ve barındırdığı işlevle sınırlı kalmıyor, hem kent hem de mimarlık ölçeğinde sorunların arka planını oluşturuyor, bu bağlamda da yer ve bağlam referanslarından yoksun yapılaşmalar, kimlik aşınması, aidiyet ve yer hissine yönelik boşluklar oluşturuyor. Bu açıdan bakıldığında bugün kentlerimizi dolduran tip projelerin büyük çoğunluğunu oluşturan okul yapıları sadece içinde oldukları eğitim ortamını değil, kentlerimizi de tektipleştiriyor, sıradanlaştırıyor. Anakara Atatürk Anadolu Lisesi yapılarının her şeyden çok öğrettiği ise eğitim yapılarında program kadar bağlamın da öncelikli bir girdi olarak ele alınması yer, kimlik, aidiyet gibi değerlerin peşinden gidilmesi gerektiği oldu.

1.3. ODTÜ Mimarlık Fakültesi - Eğitimin Kendisi Olmak

ODTÜ Mimarlık Fakültesi işlevine uygun olarak tasarlanmış ilk mimarlık eğitimi yapılarından biri olmanın yanı sıra yerleşke ölçeğinde modern bir üniversite tasarımının da başlangıç yapısı [5]. Yapı temel işlevinin ötesinde barındırdığı eğitim işlevi ile süreklilik gösterecek şekilde mimarlık için bir gözlem ve deneyim ortamı, kalıplaşmış mekan kullanma alışkanlıkları ve tipolojik mekan deneyimlerine alternatif bir deneyim zemini. Yapı bir üst ölçekteki üniversite yerleşkesinin